

Researcher:

Social Science Studies

RSSS

ISSN:2148-2691

(2018) Cilt 6 / Sayı 2, s. 310 - 312

(Kitap Tanıtım ve Değerlendirme)

Diyalojiden Karnavala Çoksesli Bir Yolculuk

Nezir KÖSENİ¹, Fatime AKTAŞ²

Hasan Cuşa'nın *Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam Romanına Bahtin'in Diyaloji Kuramı Eksenli Bir Yaklaşım* adlı eserinde diyaloji ile ilgili olarak roman kuramına ilişkin ortaya konulan kavramlar ışığında Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* adlı romanı incelenmiştir. Cuşa'nın yüksek lisans tezi olarak kaleme aldığı bu çalışma, Serüven Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Söz konusu eser, esas olarak iki temel bölümden oluşmuştur. İlk bölümde Bahtinyen kavramların nirengi noktalarını oluşturan polifoni, heteroglossia ve karnavalesk gibi kavramlarından söz edilerek çalışmanın kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Bu kavramların neler olduğu ayrıntılı bir şekilde ve bütünlük içinde okuyuculara sunulmuştur. Yazarın, diyalojiye dair soyut kavramları açıklamasının yanı sıra bununla ilgili somut örnekler vermesi konunun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Bu çalışmada belli başlı kavramların ortaya çıkış süreci, ne şekilde tanımlandığı ve bunların bir romana nasıl uygulandığı ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ise *Aylak Adam*'daki seslerin ne tür işlevlere sahip olduğu farklı ses tabakalarının iç içe geçerek nasıl monolojik olarak görüldüğü ve bunların diyalojik perspektifle nasıl birbirinden ayırt edildiği anlatılmıştır. Bu açıdan bakıldığında bu kitabın önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Yazar bu bölümlerin dışında eserinin çalışmasına kaynaklık eden Rus kuramcı Mihail Bahtin'in hayatı, çevresi ve roman kuramını geniş bir biçimde ele almıştır. Böylece önceden okuyucuyu çalışmaya kaynaklık eden kuramcıyla tanıştırmıştır. Bu eserde öncelikle çalışmadaki kaynak kişinin belirtilip hakkında bilgi verilmesi eserin daha açıklayıcı ve anlaşılır kılınması açısından önemli bir husustur. Yazarın da buna öncelik vermesi isabetli bir karar olmuştur.

Rus kuramcının ortaya koyduğu kavramların tanımından kısaca söz etmekte yarar olduğunu düşünüyoruz. "İki ya da daha çok kişinin karşılıklı konuşması anlamına

¹ Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Mezunu

² Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Mezunu

gelen diyalog, Yunancadaki “dia” ve “logos” kelimelerinin birleşmesinden elde edilmiş bir kavramdır. Diyaloji, karşılıklı konuşan kişiler arasında gerçekleşen bir anlam ilişkisidir. Yunanca farklı anlamına gelen “hetero” ile ses ve dil anlamına gelen “glossia” sözcüklerinin birleşmesinden elde edilmiş bir kavram olan “heteroglossia, belli bir ulusal dil içinde var olan biçemlerin ve söz türlerinin katmanlaşması ve çatışmaya girmesidir. Söz konusu kavram farklı söylemlilik, çok dillilik ve farklı seslilik gibi birçok biçimde çevrilmiştir.³ Polifoni, Fransızca “poly” (çok) ve “phonie” (ses) sözcüklerinin birleşmesinden elde edilmiş bir kavramdır. Müzikal bir terim olan polifoni farklı seslerin çeşitli enstrümanlarla bir araya gelmesidir. Başka bir deyişle çok seslilik olarak çevrilen polifoni “aynı temayı farklı şekillerde söyleyen farklı seslerdir.⁴ Bahtin’in çok sesli kavramını daha iyi anlaşılması için yazar bu kavramı şu şekilde yorumlamıştır:

Orkestra, bir müzisyenler topluluğudur. Her müzisyenin kendine özgü bir müzik aleti vardır. Bu enstrümanların da kendilerine özgü sesleri vardır. Aynı tema müzisyenler tarafından farklı enstrümanlarla seslendirilmektedir. Farklı müzik aletlerini kullanan müzisyenler bir temayı aynı notalarla seslendirmelerine rağmen kendilerine özgü sesler çıkarmaktadırlar. Bu sesler çok sesliliğe işaret etmektedir. Orkestra metaforu ile çok sesli romana baktığımızda; orkestra şefinin yerini yazar, orkestradaki müzisyenlerin yerini romandaki karakterler, enstrümanların yerini karakterlerin dünya görüşü ve ideolojileri yer almaktadır. Dolayısıyla roman tıpkı bir orkestra gibi çok sesli bir özellik kazanır. Fakat orkestradaki müzisyenler sadece tek bir enstrüman kullanırsa diğer bir deyişle orkestrada sadece kemandan oluşmuş bir müzik aleti varsa o zaman bu orkestra tek sesli bir özelliğe sahip olmuş olur. Bu durum roman için de geçerlidir⁵

Yazar incelediği romandaki diyalojik unsurları tespit ettikten sonra bunları pasajlar halinde incelemiştir: “Vay baba, sonunda tuttun bunu ha! (Sepete eğildi Balığın birini kuyruğundan tutup kaldırdı.) Lüfer mi diyeceksin yoksa? Yok, canım, kazıklyacam sanma. Kaç yıllık balıkçısın. Bilirsin elbet. Bir yandan balığı demin aldığı gazeteye sarıyordu. Bitirdi. Huza balığı bu. Hanidir yemedim. Yüz lira yeter mi? Sus, daha çok isteme. Fazla param yok.”⁶ Yazar Cuşa, bu alıntıda Bay C.’nin ilk bakışta monolojik olarak görülen söylemin aslında bir diyalogdan arta kalan sesler olduğunu ileri sürmüştür. Yazar göre söz konusu alıntılanan pasaj aslında gizli bir diyalogdur. Bu savını daha da belirgin kılmak için pasajı yeniden diyaloglarla düzenleme yoluna gitmiştir:

C. Vay baba, sonunda tuttun bunu ha!
ÖTEKİ: [Kaçar mı benden? Ne balık ama ! Derya kuzusu değil de nedir?]
C.: Lüfer mi diyeceksin yoksa?
ÖTEKİ: [Bilmiyorum; ama iyi para eder.]
C.: Yok, canım, kazıklyacam sanma. Kaç yıllık balıkçısın. Bilirsin elbet.
ÖTEKİ: [Bilmiyorum dedim ya! Sence ne balığı?]
C.: Huza balığı bu. Hanidir yemedim. Yüz lira yeter mi?
ÖTEKİ: [Yetmez! biraz daha...]
C.: Sus, daha çok isteme

³ Cuşa Hasan, “Yusuf Atılğan’ın Aylak Adam Romanına Bahtin’in Diyaloji Kuramı Eksenli Bir Yaklaşım”, Serüven kitap, 2015, s.23

⁴ Cuşa Hasan, “Yusuf Atılğan’ın Aylak Adam Romanına Bahtin’in Diyaloji Kuramı Eksenli Bir Yaklaşım”, Serüven kitap, 2015, s.51

⁵ Cuşa Hasan, “Yusuf Atılğan’ın Aylak Adam Romanına Bahtin’in Diyaloji Kuramı Eksenli Bir Yaklaşım”, Serüven kitap, 2015, s.52-53

⁶ Atılğan Yusuf, “Aylak Adam”, İstanbul: YKY. 2003, s.66

ÖTEKİ: Neden?

C.: Fazla param yok.⁷

Yazar, *Aylak Adam*'dan birçok pasaj alıp bunları analiz etmiş ve bir takım çıkarımlarda bulunarak dikkate değer yorumlamalarda bulunmuştur. Farklı pasajlardan yola çıkarak tek sesli olarak görülen söylemlerin çift sesli özelliğe sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Hasan Cuşa, çalışmasını kaleme alırken *Aylak Adam*'daki karnavalesk yaşamın izlerini de aramaya koyulmuştur. Yazar, söz konusu romanda insanlar arasındaki mesafelerin ortadan kaldırıldığı, toplumsal kuralın askıya alındığı, otoriter ve resmi dilin geçerliliğini kaybettiği karnavalesk bir dilin egemen olduğunu dile getirmiştir. Bu dil, küfürlerle, beddualarla, argolarla, müstehcenlikle, küçük düşürmelerle, hakaretlerle, terbiyesizlikle ve saygısızlıkla ilgili anlamlar içeren gayri resmi bir dildir. Böyle bir dilin karakteristik özellikleri romanın ilk sayfalarından itibaren kendisini hissettirmiştir. Bununla ilgili olarak birçok örnek ortaya koymuştur. Sözelimi Bay C.'nin Rum kızını öptükten sonra yanında bulunan öteki kızın C.'ye "Terbiyesiz, pis sarhoş!" diye hakarete bulunması, C.'nin sinemadan çıktığı sırada ayağına basan adama içinden "Hay lanet olası. İnsem mi beynine?" diye beddua etmesi, daha sonra meyhanede aktörle karşılaştığında ona "Hamlet, itsin sen, it." diye hakaret etmesi, Aktörün tiyatro oyunundan bir söz sarf ettikten sonra C.'nin aktöre "Hangi boktan oyundan bu laf?" diye sorması, Ayşe'nin C.'yi beklediği halde gelmemesi üzerine kendi kendine konuşarak "Yapamam. Canı cehenneme. Hem göreceğim de inanacak mı bana?" diye C.'ye beddua etmesi, Arabasıyla çocuğu ezmekten kurtulan şoförün başını camdan çıkarıp "— Katil olacağız be. Yok mu bu piçin anası?" diye küfretmesi karnavalesk dilin romanda nasıl yansıdığı imlemektedir. Cuşa'nın bu çalışması bir romanın diyalojik perspektiften nasıl değerlendirileceğini anlatması bakımından önem taşıdığını söyleyebiliriz.

⁷ Atılğan Yusuf, "Aylak Adam", İstanbul: YKY. 2003, s.66